

FİKRİN ÖZGÜRLEŞTİĞİ “YER”

Mekân ve toplum birbiri üzerine katlanmış ve birbiriyle örtüşmüş yapılardır. Mekânın fiziksel yapısının yanı sıra toplumsal yapısının da aynı bağlamda geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir.

Henri Lefebvre “The Production of Space” de mekânı toplumsal bir ürün olarak nitelirmektedir. Ona göre mekân; toplumsal anlamlara dayalı algı ve uygulamaları belirleyen ve üretim ilişkileri içerisinde toplumsal olarak ortaya çıkartılan bir üründür. Kentsel mekân ise coğrafi ve edilgen anlamının ötesinde işlevsellik kazanarak kapitalist üretimin örgütlenmesinin bir sonucu olması bakımından önem taşır.¹

Tim Cresswell (2004)’e göre “yer” ise, insanların, herhangi bir şekilde, ilişik kurdukları, değdikleri, bağlandıkları mekânlardır; anlamlı konum olarak tanımlanır.² Yer ve mekân ilişkisini gündelik yaşam pratikleri çerçevesinde irdeleyen Micheal de Certeau (1984), “mekân eylemler tarafından üretilirken, yer, üzerinde eylemlerin meydana geldiği boş bir sistemdir.” diye tanımlamaktadır.³ Tasarlanmış ya da kendiliğinden oluşan mekânlar, bireylerin gündelik yaşam pratikleri ve birbirleriyle olan etkileşimleriyle yapılanmaya devam ederler.

Kentsel mekân ile birey arasındaki etkileşim ve ilişkiler dinamiği güç ilişkilerine dayalı gerilim ve çatışmalardan etkilenebilir. İnsan eylemleri karşısında edilgen bir unsur olan mekân toplumsal olaylarda da bağlama ateşleyici/yatıştırıcı bir katkıda bulunabilir. Yani mekân, çatışma ve uzlaşmaya zemin oluşturan bir kimlik kazanabilir. İnsanlar mekânlara anlam yüklediklerinde ve bir biçimde onunla ilişki kurduklarında, ona değdiklerinde ve deneyimlediklerinde, mekân bir yer haline gelir.

Toplumların zaman zaman ihtiyacı olan bireysel haklarını savunabilecekleri, özgürce görüşlerini aktarabilecekleri ve bu bağlamda benimsedikleri yerlere- tartışma zeminlerine- ihtiyacı vardır. Dünyada Kanada, İngiltere, Avustralya, Hollanda ve Singapur gibi birçok ülkede Londra’daki Hyde Park’taki Speaker’s Corner benzeri özgür konuşma mekânları bulunmaktadır. Bu konuşma platformları çeşitli fikirlerin özgürce paylaşılabilirdiği ve savuna-

¹ Lefebvre, H., The Production Of Space, Blackwell USA, 1991.

² Cresswell, T., Place: A Short Introduction, Blackwell Pub., USA, 2004.

³ Certeau, De M., The Practice Of Everyday Life, University Of California Press, Berkeley, 1984.

bildiği yerlerdir. Birey ve grupların sosyal ilişkilerinin gelişmesi, kendilerini sosyal ve psikolojik açıdan başkalarına açabilmesi ve zıt görüşlere karşı toleranslarının yükseltilmesi açısından bu platformlar oldukça önemlidir. Bu platformların aktif biçimde kullanılabildiği toplumlar daha bilinçli ve farklı görüşlere karşı daha toleranslıdır.

İmaj 1-2. Londra Hyde Park- Speakers Corner (1973-2013)⁴

Londra'da 1855 yılında, Pazar günleri alışveriş yasağı getiren kanuna karşı Speakers' Corner'da ilk gösteri yapılmıştır. Burası daha sonra konuşma köşesi olarak kabul edilmiştir. Bu mekânı Karl Marks, Lenin, George Orwell gibi ünlü kişiler de kullanmıştır.⁴ Günümüzde de insanlar bu tarz serbest konuşma kürsülerinde konuşma süreleriyle ilgili bir sıkıntı olmadan diledikleri gibi görüşlerini bildirebilmektedirler. Konuşan kişiler, bireysel haklara saldırmadıkça ve alenen yasalara aykırı konuşmadıkça polis tarafından engellenmemektedirler. Ancak daha çok bireysel olarak fikirlerin beyan edildiği ve bir grup dinleyiciye hitap edilen kentsel mekânlar olarak kullanılmaktadırlar.

Çağımızda insanlar elde etmek istedikleri her türlü bilgiye internet üzerinden, sosyal ağlardan ve çeşitli medya araçları ile ulaşabilseler de, siyasi ve toplumsal meselelere karşı bir arada olma ve tartışma zeminine ihtiyaç duymaktadırlar. Ülkemizde son zamanlara kadar görülmeyen bu tarz örgütlenmeler Gezi Parkı olaylarıyla birlikte tekrar gündeme gelmiş ve tartışma zeminleri kendiliğinden oluşmuştur.

⁴ History of Speakers Corner Domain
<http://speakerscorner.org.au/the-history-of-speakers-corner/> Erişim: 24.03.2014

İmaj 3. İstanbul- Taksim Gezi Parkı, Haziran 2013⁵

Taksim Gezi Parkında başlayan olaylara toplumun büyük birçoğunun yaygınca kullandığı kentsel bir mekânın sermaye devlerine tahsis edilmesi ve belirli bir sınıfın tepkisi öncü olmuştur. Sonraki süreçte iktidarın dayatma ile baskınlaşması neticesinde direnerek kent kimliğini korumaya yönelik bir tutum ağırlık kazanmıştır.

Öncelikle sanal mekânlarda örgütlenecek başlayan, ardından parklarda ve kentsel mekânlarda vücut bulan tartışmalar yaşanmıştır. Tartışmaların odağındaki mekân Taksim Gezi Parkı'nda "Direniş Platformu" adı altında gruplar kurulmuş ve parkı tartışma mekânı olarak kullanmışlardır (İmaj 3). Bu süreçte Abbasağa Parkı'nda tasarlandığı amaca uygun olarak bezer forumlara ev sahipliği yapmıştır (İmaj 4-5).

İmaj 4-5. İstanbul- Abbasağa Parkı, Haziran 2013⁶

⁵ <http://www.istabip.org.tr/icerik/taksim29.05.jpg> Erişim: 24.03.2014

⁶ <http://vesmolla.com/wp-content/uploads/2013/06/abbasa%C4%9Fapark%C4%B1.jpg>
Erişim: 24.03.2014

Toplumun, siyasi söylemlere meydan okuması ve dayatmalara karşı çıkması neticesinde standartlaştırılmış birçok kentsel mekânın, yeniden inşasına ve kendi özüne dönüştürülmesine tanık olundu. Sosyal içerikli, planlı ve ya plansız eylemler ve işgaller ile kurulan mekânlar kamusal alanın nasıl yeniden şekillendiğini ve tanımlandığını da göstermiş oldu.

Sonuçta bu parklar farklı kültürlerden, etnik kökenden, siyasi ve ideolojik görüşten binlerce insanın bir araya gelmesine ve tartışmasına, uzlaşmasına-çatışmasına zemin oluşturmuştur. Demokrasi kültürünün gereği olarak bu tarz örgütlenmelerin özgürce yapılabilmesi ve sürdürülebilmesi gerekmektedir.

Kentsel ölçekteki yeşil alanların, parkların ve meydanların, sosyal ve ekonomik olarak büyük sermayelerin rantsal dönüşüm kavgasından kurtulabilirlerse, çok daha güzel amaçlara hizmet edeceği görülmektedir.
